

УДК 343.85

ПРО ЗМІСТОВНІ ПОГЛЯДИ ЩОДО ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ СТ. 391 КК УКРАЇНИ

Левчук Є.М., здобувач
кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національна академія внутрішніх справ

У статті обґрунтовано передчасність прийняття Закону України № 2708 від 23.04.2015 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань». Крім цього, на основі емпіричних даних висвітлено проблеми, які можуть бути створені як наслідок виключення ст. 391 КК України.

Ключові слова: злісна непокора, засуджений, захід впливу, установа виконання покарань, позбавлення волі, приміщення камерного типу, правопорушення.

В статтю обоснована преждевременность принятия Закона Украины № 2708 от 23.04.2015 г. «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно ответственности за злостное неповиновение требованиям администрации учреждения исполнения наказаний». Кроме этого, на основе эмпирических данных отражены проблемы, которые могут быть созданы как следствие исключения ст. 391 УК Украины.

Ключевые слова: злостное неповиновение, осужденный, мера воздействия, учреждение исполнения наказаний, лишение свободы, помещение камерного типа, правонарушение.

Levchuk Ye.M. ABOUT CONTENT VIEWS ON DECRIMINALIZATION ST. 391 CC UKRAINE

In the article the premature adoption of the Law of Ukraine 04.23.2015 № 2708 “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine regarding liability for malicious failure to obey prison officials”. In addition, based on empirical data highlights the problems that can be created as a result of the exclusion of Art. 391 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: persistent non-compliance, condemned, measure impact, prisons, imprisonment, chamber room type, offense.

Постановка проблеми у загальному вигляді. 3 лютого 2016 р. Постановою Верховної Ради України № 974-VIII «Про порядок денний четвертої сесії Верховної Ради України восьмого скликання» було винесено на голосування проект закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань» № 2708 23.04.2015 [1].

Даним законом пропонується вилучити ст. 391 Кримінального кодексу (далі – КК) України «Злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань», зважаючи на існуючу можливість необґрунтованого притягнення окремих засуджених до кримінальної відповідальності виключно на підставі конфліктних відносин останніх з адміністрацією таких установ чи засудження особи до позбавлення волі за вчинення правопорушень дисциплінарного або адміністративного характеру.

Такий підхід законодавця, як показало вивчення наукових публікацій, а також аналіз практики боротьби із зазначеним видом злочинців у місцях позбавлення волі, викликав низку питань, дискусій та заперечень. Прийняття такого закону може також призвести до неочікуваних, а подекуди тяжких наслідків, пов'язаних з дестабілізацією правопорядку в місцях позбавлення волі.

Отже, тема статті є актуальною та такою, що має теоретико-прикладний характер, що й обумовлено вибір її **об'єкта, предмета, мети і завдань.**

Стан досліджень. Як показало вивчення наукової літератури, різним аспектам про-

BLEM запобігання злісній непокорі засуджених вимогам адміністрації установи виконання покарань (УВП) увагу приділяють у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В.А. Бадира, І.Г. Богатирьов, В.В. Василевич, А.П. Гель, А.І. Зубков, Т.А. Денисова, О.М. Джужа, В.В. Карелін, А.В. Кирилюк, О.Г. Колб, І.М. Копотун, С.Ю. Лукашевич, І.С. Михалко, О.І. Плужник, Ю.В. Орел, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, С.Я. Фаренюк, І.С. Яковець та ін. Поряд з цим, враховуючи важливу соціальну цінність, з одного боку, та прогнозовані негативні наслідки прийняття зазначеного вище Закону України, з іншого, досить важливо на доктринальному рівні всебічно, предметно та об'єктивно дослідити складові елементи цієї проблематики та аргументувати (підтримати чи заперечити) позиції різних науковців та практиків, що займаються її розробкою.

Виклад основного дослідження. Як показує практика, на сьогодні Державна кримінально-виконавча служба (ДКВС) України проходить складний етап реформування, спрямований на вдосконалення її діяльності. При цьому, прагнення до змін спонукає усіх причетних до оновлення правових засад роботи персоналу ДКВС України [2]. Досліджуючи даний напрям, у полі зору не залишається поза увагою й вдосконалення нових, та таких, що мають силу, механізмів і заходів впливу, які б зменшували ріст пенітенціарної (рецидивної) злочинності в місцях позбавлення волі, закладаючи в основу її запобігання міжнародні стандарти поведіння із засудженими, які б сприяли виробленню справедливого, якісного інструментарію

впливу на протиправну поведінку засуджених. Однак, як свідчить практика, існуючі заходи, які б знижували рівень пенітенціарної злочинності, зокрема наявність злісної непокори в УВП, є малоефективними. Так, не дивлячись на те, що внаслідок зменшення протягом 2015 р. чисельності засуджених відбулось зниження на 4% загальної кількості порушень ними установленого порядку відбування покарання, кількість порушень у розрахунку на 1 тис. засуджених збільшилась на 26%. При цьому, у структурі злочинності в місцях позбавлення волі пальму першості займає злісна непокора [3, с. 5].

Як встановлено у ході дослідження, деякі керівники УВП до теперішнього часу не приділяють достатньої уваги вжиттю заходів, спрямованих на викорінення кримінальної субкультури, в частині надання переваг «лідерам» злочинного середовища у місцях позбавлення волі. Як наслідок, засуджені із значним «кримінальним стажем», як правило, не притягуються до кримінальної відповідальності за ст. 391 КК України «Злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань». Таким чином, відчуваючи безкарність, зазначені особи продовжують дезорганізувати роботу УВП, дестабілізувати правовий порядок, що супроводжується провокацією групових протестів засуджених за рахунок «авторитетного» впливу на ті групи осіб, які мають нижчі ранги у такому середовищі. Зокрема, аналіз зведених статистичних даних протягом 2010-2015 рр. показав наступну тенденцію щодо вчинення засудженими даного злочину: 1) у 2010 р. відкрито 177 кримінальних проваджень за ст. 391 КК України, притягнуто до кримінальної відповідальності 96 засуджених; 2) у 2011 р. відповідно – 157 проваджень та 89 засуджених; 3) у 2012 р. – 201 провадження та 141 засуджений; 4) у 2013 р. – 172 провадження та 102 засуджених; 5) у 2014 р. – 128 проваджень та 70 засуджених; 6) у 2015 р. – 144 провадження та 70 засуджених [4].

Крім цього, проведений аналіз кримінальних проваджень у 2015 р. показав, що за ст. 391 КК України відкрито 144 кримінальних провадження проти 128 за аналогічний період 2014 р., тобто на 13% більше, що свідчить про активізацію роботи у напрямку документування протиправної поведінки осіб, які намагались протидіяти адміністрації УВП [5, с. 4].

Отримані у ході дослідження результати показали також, що такий ріст кримінальних проваджень за зазначеною статтею обумовлений наступними обставинами: 1) неналежним реагуванням персоналу ДКВС України на випадки ігнорування правил поведінки засудженими; 2) низькою взаємодією підрозділів поміж собою в УВП. Як результат, засуджені репродукують таку ж поведінку у місцях позбавлення волі, що супроводжується агресією, невдоволенням, підбурюванням, опором, нападами і т. ін., чим й ставлять під загрозу особисту безпеку та безпеку інших, позитивно спрямованих засуджених.

Враховуючи це, держава повинна застосувати заходи реагування у виді притягнення до

кримінальної відповідальності за ст. 391 КК, в іншому разі відсутність таких дій призводить до дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань [6, с. 91].

Як з цього приводу вірно зауважила З.В. Журавська, суспільно небезпечна поведінка – це не просто негативна поведінка в місцях позбавлення волі (що є формальною ознакою злочину, передбаченою, зокрема, ст. 391 КК), це життєва позиція людини: засуджені перебувають у такому стані, коли вони не готуються до нападу, а швидше, навпаки, – відчувають почуття небезпеки, тривоги та потребують захисту [7, с. 7].

Тим більше, що ст. 391 КК, має низку недоліків як змістовного, так і техніко-юридичного характеру й у не повній мірі узгоджується з нормами КВК України, про що неодноразово наголошували у своїх працях науковці: І.М. Копотун, [6, с. 94], Ю.В. Орел, [8, с. 271], О.І. Плузник [9, с. 85] та ін.

Так, умовою для притягнення засудженого до кримінальної відповідальності за діяння, що передбачені ст. 391 КК, є наявність у нього незнятого або непогашеного стягнення застосування до нього стягнення у вигляді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) або переведення на більш суворий режим відбування покарання [10]. Наведені умови мають спірні ознаки, зокрема чинний КВК України не містить норми, яка б передбачала можливість застосування до осіб, засуджених до покарання у виді обмеження волі, зазначеного вище дисциплінарного стягнення або їх переведення на більш суворий режим відбування покарання. У даному випадку слід погодитися із твердженням В.В. Коваленка та О.Г. Колба про те, що чинне кримінальне законодавство виключає взагалі можливість застосування ст. 391 КК до цієї категорії осіб [11]. Поряд з цим, згідно чинного КВК (ст. 18) в Україні немає режимів, а є установи з відповідними рівнями безпеки. У зв'язку з цим, слід привести термінологію ст. 391 КК до вимог кримінально-виконавчого законодавства, а саме: слово «режим» замінити на словосполучення «рівень безпеки» та виключити словосполучення «обмеження волі».

Виходячи з цього, зміст зазначеної статті слід викласти у новій редакції: «Злісна непокора законним вимогам адміністрації установи виконання покарань або інша протидія адміністрації у законному здійсненні її функцій особою, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, якщо ця особа за порушення вимог режиму відбування покарання була піддана протягом року стягненню у виді переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери) або переводилась на більш суворий рівень відбування покарання».

Як встановлено у ході дослідження, на практиці зустрічається чимало випадків, коли такі стягнення накладаються на засудженого за повторні дрібні порушення, наприклад, за неприбрану вчасно постіль, міжкамерний зв'язок і т. ін. Проте, санкцією чинного КК України у ст. 391 КК не означено покарових заходів впливу на повторну протиправну поведінку (у виді непокори, потім

злісної непокори). Тому, застосовувати одну й ту ж саму санкцію за повторне порушення засудженим розпорядку дня, керуючись ч. 1 ст. 391 КК, навряд чи є ефективним [13]. В якості прикладу можна навести норми, які зазначені у КК Республіки Казахстан від 03.07.2014 р. № 226-V, як триступеневий рівень впливу на протиправну поведінку засудженого. Зокрема, у ст. 428 КК Республіки Казахстан «Непокора законним вимогам адміністрації кримінально-виконавчого закладу», а саме ч. 1 ст. 428 «Злісна непопора законним вимогам адміністрації кримінально-виконавчої установи особою, яка відбуває покарання в місцях позбавлення волі», карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. У випадку повторної непокори, передбачена кримінальна відповідальність ч. 2 ст. 428 «Те саме діяння, вчинене неодноразово, що карається позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років», а ч. 3 ст. 428 «Організація групової непокори законним вимогам адміністрації установи, що забезпечує ізоляцію від суспільства, а так само участь у груповій непокорі, поєднана із застосуванням насильства або умисним заподіянням собі будь-якого пошкодження, що спричинило інші тяжкі наслідки», передбачено відповідальність від п'яти до десяти років позбавлення волі [14]. У зв'язку з цим, доцільно запозичити окремі елементи зарубіжного досвіду, зокрема, логічним було б доповнити зміст ст. 391 КК приміткою, де злісність проступку засудженого визначається нормами кримінально-виконавчого законодавства.

Враховуючи вищезазначене, варто зробити висновок про те, що виключення ст. 391 КК може не тільки зменшити вплив на засуджених у визначених у ст. 6 КВК засобами, а й призведе до інших ускладнень у регулюванні кримінально-виконавчих правовідносин. Наглядним доказом цього є прояви злісної непокори, що останнім часом супроводжуються нападами засуджених на представників адміністрації УВП [15]. Більш того, слід зазначити, що в наявності є теоретико-прикладна проблема, що потребує вирішення на доктринальному та нормативно-правовому рівнях.

Саме на ці та інші проблеми звернули увагу заступники начальників із соціально-психологічної та виховної роботи УВП, СІЗО територіальних управлінь ДПтС України; викладацький склад Білоцерківського училища професійної підготовки персоналу ДКВС України під час проведення анкетування (лютий, квітень 2016 р.), яке проходило на базі Білоцерківського училища професійної підготовки персоналу ДКВС України протягом спеціалізованих курсів «Права людини в діяльності органів і установ виконання покарань, національний превентивний механізм» «Ефективний пенітенціарний менеджмент», обумовлюючи необхідність даної норми у кримінальному законодавстві (47 респондентів) [16]. Зокрема, на питання «Чи варто посилити відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань?», «так» дали відповідь 23 особи

або 48,9% від загальної кількості респондентів; «ні» – 2 особи або 4,2%; «частково» – 2 особи або 4,2% [17].

Водночас, окремо слід зазначити, що за результатами анкетування, що проведені з персоналом (143 особи), які працюють в УВП різних рівнів безпеки (2015–2016 рр.) щодо неефективності протидії злісній непокорі засуджених в УВП, «так» дали відповідь 39 осіб або 27,2% від загальної кількості опитуваних; «ні» – 53 особи або 37%; «частково» – 51 особа або 35,6%, визначаючи її значущість. Окремої уваги заслуговує думка опитуваних щодо питання «Чи варто посилити відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань?», «так» дали відповідь 115 осіб або 80,4% від загальної кількості респондентів; «ні» – 11 осіб або 7,6%; «частково» – 17 осіб або 11,8%.

Отримані результати свідчать про те, що у даний час потребують вдосконалення заходи впливу на протиправну поведінку злісних порушників установленого порядку відбування покарання в УВП. Так, зазначені респонденти на питання «Чи мають вплив загальносоціальні заходи запобігання злісній непокорі вимогам адміністрації установи виконання покарань?» «так» дала відповідь 41 особа або 28,6% від загальної кількості респондентів; «ні» – 45 осіб або 31,4%; «частково» – 57 осіб або 39,8%, а на питання «Чи є достатніми (ефективними) спеціальні кримінологічні заходи запобігання злісній непокорі вимогам адміністрації установи виконання покарань?» «так» дали відповідь 40 представників персоналу ДКВС України або 27,9% від загальної кількості респондентів; «ні» – 76 представників персоналу або 53,1%; «частково» – 77 представників персоналу або 53,8%.

Аналогічні результати анкетування були отримані під час проведення анонімного опитування у 2015–2016 рр. із засудженими, що відбували покарання в УВП [18].

Серед засуджених до позбавлення волі, які були опитані у ході даного дослідження, строк покарання мали: а) від 1 до 3-х років – 33,3% від загальної кількості респондентів; б) від 3-х до 5-ти років – 34,6%; в) від 5-ти до 10-ти років – 25,8%; г) від 10 років до 15 років – 6,1%. При цьому, на питання «Чи мають вплив загальносоціальні заходи запобігання злісній непокорі вимогам адміністрації установи виконання покарань?» «так» дала відповідь 101 особа або 34,3% від загальної кількості респондентів; «ні» – 70 осіб або 23,8%; «частково» – 123 особи або 41,8%.

Отже, в наявності є складна проблема, що потребує нагального розв'язання на науковому, практичному та законодавчому рівнях, і такий висновок ґрунтується не тільки на теоретичних міркуваннях науковців, але й на результатах анкетування зазначених вище респондентів, які підтверджують думку про те, що механічне виключення ст. 391 із КК може сприяти вчиненню засудженими інших злочинів, зокрема групових, що суттєво погіршить загальну криміногенну ситуацію в місцях позбавлення волі.

Цікавими у зв'язку з цим є інші отримані у ході дослідження результати. Зокрема, серед опитуваних засуджених до позбавлення волі на питання «Чи варто посилити відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань?» «так» дали відповідь 65 засуджених або 22,1% від загальної кількості респондентів; «ні» – 171 засуджений або 51,8%; «частково» – 58 засуджених або 19,7%. Поряд з цим, під час отримання відповіді на питання «Чи ефективною є протидія злісній непокорі засуджених в установах виконання покарань?» «так» дали відповідь 94 засуджених або 31,7% від загальної кількості опитуваних осіб; «ні» – 113 засуджених або 38,4%; «частково» – 87 засуджених або 29,5%.

Як показало вивчення архівних кримінальних справ (проваджень), суб'єктами вчинення злочину за ст. 391 КК є особи, які вчиняли злісні дії, не втілювали правила співжиття з іншими засудженими; ображали честь і гідність інших засуджених, заподіювали собі тілесні uszkodження без поважних на те причин. Як слушно у зв'язку з цим зазначає І.М. Копотун, за існуючого надто складного криміногенного складу засуджених, застосування ст. 391 КК України відіграє важливу роль у забезпеченні належного виконання покарань, організації застосування основних засобів виправлення засуджених та профілактики злочинів в установах виконання покарань. Крім того, основним призначенням зазначеної кримінально-правової норми є не тільки виховний вплив і профілактика злочинів серед засуджених, а й ефективна протидія таким негативним явищам, якими є поширення злодійських традицій та звичаїв, учинення лідерами й авторитетами злочинного середовища самосудів і розправ, утискування правослужняних засуджених, вчинення інших злочинів [6, с. 91]. Аналогічну точку зору висловив К.В. Муравйов, який вважає, що засуджені не відгукуються на спроби адміністрації спрямувати їх на правильний шлях не тому, що не бажають, а тому, що у «іншому житті» відчувають себе більш захищеними [19, с. 156].

Висновок. Таким чином, отримані у ході дослідження результати свідчать про недоцільність виключення ст. 391 із КК. Крім цього, доводиться констатувати, що протидія злісній непокорі із застосуванням зазначеної правової норми є необхідним крайнім заходом реагування на протиправну поведінку засуджених у зв'язку з наявністю існуючих малоефективних заходів впливу, які, у свою чергу, потребують удосконалення. Отже, зважаючи на важливість такого дослідження, слід зазначити про необхідність вироблення належних правових механізмів щодо правової; технічної та іншої захищеності персоналу ДКВС України, з огляду прийняття даного закону, який досі на нормативно-правовому рівні не створено. Важливими у зв'язку з цим є й інші вагомні аспекти із суті проблематики, що досліджується, а саме: скасовуючи дану норму, в першу чергу, слід виробити власну українську модель виправно-ресоціалізаційного підходу щодо засуджених, результатом якої стане особисто безпечка як засуджених,

так і інших учасників кримінально-виконавчих відносин, що визначено в якості пріоритетних завдань чинного КВК України (ст. ст. 1, 104).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про порядок денний четвертої сесії Верховної Ради України восьмого скликання: постанова Верховної Ради України від 03.02.2016 р. № 974-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974-viii>.
2. Севостьянова Н.І. Про реформи пенітенціарної системи : Режим доступу [Електронний ресурс]: <https://minjust.gov.ua/ua/news/48063>.
3. Інформаційна довідка щодо основних підсумків службової діяльності органів і установ виконання покарань в 2015 р.: // Протокол оперативної наради керівництва ДПтС України. – 2016. – № 7. – 15 лют.
4. Про кількість кримінальних проваджень (кримінальних справ) та осіб, засуджених за вчинення злочинів, передбачених статтею 391 КК України за 2010–2015 роки : лист ДПтС України від 14.04.2016 р. № 2/31-85/9-16-3П.І. К.: ДПтСУ. – 1 с.
5. Огляд діяльності підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2015 р. : лист ДПтС України від 04.03.2016 р. № 2/2/1 – 861 – Лк/2-16.-К.: ДПтСУ. – 2016. – 20 с.
6. Копотун І.М. Кримінально-правова характеристика злісної непокори вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК України) / І.М. Копотун // Публічне право. – 2014. – № 1(13). – С. 90–98.
7. Журавська З.В. Віктиміологічні засади боротьби зі злочинністю у місцях позбавлення волі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / З.В. Журавська – К., 2010. – 18с.
8. Орел Ю.В. Кримінальна відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації виправної установи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / Ю.В. Орел. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
9. Плужнік О.І. Кримінальна відповідальність за порушення режиму відбування покарання у виправних установах та тримання під вартою : дис...канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / О.І. Плужнік. – К.: НАВСУ, 2003. – 132 с.
10. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / К82 [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.] ; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Концерн Видавничий Дім Ін Юре, 2003. – 1196 с.
11. Коваленко В.В., Колб О.Г. Кримінально-правові засоби боротьби зі злісною непокорю засуджених законним вимогам адміністрації виправної колонії [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/10491/%C2>.
12. Висновок Головного науково-експертного управління від 28.07.2015р. на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злісну непокору вимогам адміністрації установи виконання покарань» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57055.
13. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан (Особлива частина) від 03.07.2014 р. № 226-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252.
14. Про факти скоєння працівниками кримінально-виконавчої служби надзвичайних подій, правопорушень з корупційними ознаками та службових злочинів, встановлення із засудженими та ув'язненими або їх родичами стосунків, що не регламентуються кримінально-виконавчим законодавством у період з 22 по 28 лютого 2016 р. : вказівка ДПтС України від 29.02.2016 р. № 5/4-251/34-16.– К.: ДПтС України. – 2015. – 2 с.
15. Про комплектування навчальних закладів, що належать до сфери управління ДПтС України : наказ ДПтС України від 10.12.2015 р. № 627/ОД-15.

16. Про проведення анкетування з викладацьким складом : лист Хмельницького училища ПКПП ДКВС України від 08.04.2016 р. № 241/04/234.

17. Про результати проведеного анкетування з персоналом, який має спеціальне звання та засудженими Збаразької виправної колонії управління ДПтС України в Тернопільській

області № 63: лист управління ДПтС України в Тернопільській області від 24.12.2015 р. № 171/4171.

18. Муравйов В.К. «Арештанська спільнота» як суспільно-психологічний феномен у місцях позбавлення волі // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К: КІВС, 2000. – № 5. – С. 151–157.

УДК 343.9.01:351.81

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ

Лукашевич С.Ю., к. ю. н., доцент
кафедри кримінології на кримінально-виконавчого права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Бочарова К.А., аспірант
кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кападзе А.С., студентка I курсу магістратури
Слідчо-криміналістичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено поняттю особистості злочинця та характеристиці сучасних теорій злочинної поведінки. Наголошено, що найбільш актуальним є питання не про співвідношення біологічного і соціального в особистості злочинця, а про їх взаємодію. Доведено, що злочин – це результат впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, які діють у кожному випадку та позначаються на характері та спрямованості особи.

Ключові слова: індивідуальна злочинна поведінка, особистість злочинця, індивід, детермінація злочинної поведінки.

Статья посвящена понятию личности преступника и характеристике современных теорий преступного поведения. Отмечено, что наиболее актуальным является вопрос не о соотношении биологического и социального в личности преступника, а об их взаимодействии. Доказано, что преступление – это результат влияния как внутренних, так и внешних факторов, которые действуют в каждом случае и сказываются на характере и направленности личности.

Ключевые слова: индивидуальное преступное поведение, личность преступника, индивид, детерминация преступного поведения.

Lukashevych S.Yu., Bocharova K.A., Kapadze A.S. MODERN THEORIES OF THE INDIVIDUAL CRIMINAL BEHAVIOR

This article is devoted to the concept of the offender and the characteristic of modern theories of the individual criminal behavior. It is emphasized that the most actual issue is not correlation biological and social in offender, but is their interaction. It is proved that crime is a result of influence either internal or external factors which affect in every case and reflect on character and orientation.

Key words: individual criminal behavior, offender, personality, determination of criminal behavior.

Постановка проблеми. Як відомо, сьогодні особистість злочинця входить до предмету кримінології. Злочинців сприймали як тип особистості, що випадає з людської популяції. Причому, деякі дослідники відносили злочинців відповідно до теологічної теорії до послідовників та нащадків Каїна; інші – співвідносили явище прояву злочинних нахилів у певних осіб із біологічною особливістю людини; треті розробили специфічні соціальні типи злочинців та повністю відкидали тези біологічної концепції; четверті – шукали компроміс між соціальним та біологічним підходом. Сучасне дослідження особистості злочинця здебільшого поєднує в собі саме останній підхід [2, с. 359].

Аналіз досліджень і публікацій. Слід відмітити, що з початку розвитку кримінології особистість злочинця вже була дискусійним питанням серед дослідників в цій сфері. Це поняття є основою кримінологічної характеристики, тому є частовживаним. Певні міркування стосовно питання особистості злочинця, його характеристики і значення викладено у працях Д.А. Дриля, І.І. Карпеця, Х.Г. Мелконяна, А.А. Герцензона, І.С. Ноя та ін

Мета статті – проаналізувати поняття особистості злочинця, дати йому характеристику, дослідити сучасні теорії індивідуальної злочинної поведінки та визначити роль біологічного і соціального у них.

Викладення основного матеріалу. Обрання певних напрямів дослідження не